

ایده‌های بزرگ و افراد کوچک

دکترای جامعه‌شناسی
فریبا سیدان
: سید میثم موسوی
تصویرگر

به «پرسش» است. کودکان پرسشگرهایی طبیعی هستند. می‌خواهند بدانند پدیده‌ها چگونه، چرا، و در چه زمانی اتفاق می‌افتند و به دنبال منشاء ایده‌ها و پیامدهای آن‌ها هستند. برخی از پرسش‌هایی که در روشن ساختن این مسائل کمک می‌کنند و کودکان مایل به طرحشان هستند از این قبیل‌اند: آیا قواعد و قوانین هرگز نباید شکسته شوند؟ آیا باید به قوانین احترام گذاشت؟ چرا باید به دیگران به دیده احترام نگریست؟ چه چیزی یک امر را جالب توجه می‌کند؟ چگونه می‌توان فهمید که دیگران واقعا چگونه فکر می‌کنند؟ این پرسش‌ها و مسائل مربوط به آن‌ها و همچنین مجموعه مسائلی را که با رشد مهارت‌های مهم شناختی کودکان مرتبط‌اند و منجر به تقویت مهارت‌های تفکر و استدلال در آنان می‌شوند، می‌توان در قالب داستان‌ها و رمان‌ها برای کودکان بیان کرد. این نوع سوالات پایه و اساس تفکر انتقادی و بذریه گفت‌وگویی

گفت و گو یکی از معدود روش‌ها در آموزش است که یادگیرندگان را توانمند و متحول می‌کند و یادگیری را در آن‌ها تعمیق می‌سازد. کودکان را در هر سنی می‌توان به این کار عادت داد که البته به تمرین و زمان نیاز دارد. این پدیده با توجه به گشودگی دائم و اشتیاق به وارد شدن به گفت‌وگو با دیگران، شیوه‌ای از زندگی است که ممکن است به ماه‌ها یا سال‌ها تمرین نیاز داشته باشد.

به اعتقاد هینز، یونان باستان نخستین جامعه‌ای بود که در آن به دانش آموزان می‌آموختند که مستقل بیندیشند، بحث و مذاکره و حتی منازعه و نقد کنند و طوطی‌وار از معلم‌هایشان تقلید نکنند. همین امر، سریع‌ترین پیشرفت تاریخ را موجب شد و این ایده را رواج داد که دانش از دل نقد و انتقاد بیرون می‌آید (هینز، ۱۳۸۴، ص ۵۴) می‌توان گفت که سقراط فیلسوف یونانی و کودکان، در یک چیز مشترک‌اند و آن اشتیاق

و به چالش کشیدن سوگیری‌ها تمرین شود. معلم به ندرت تفسیر خود را از متن ارائه دهد، بلکه ایده‌های دانش آموزان را خلاصه کند.

چگونه شروع کنیم؟

برخی ۳۰ یا ۴۰ دقیقه بحث را برای کودکان ۶ تا ۹ ساله و یک ساعت یا بیشتر برای دانش آموزان ۱۰ تا ۱۳ ساله توصیه می‌کنند. باید به کودک و نوجوانان اطلاع دهیم که زمان محدود است و او باید زمانی را که برای او اختصاص داده‌ایم رعایت کند؛ به او بگوییم اگر «حرف‌هایمان تمام شد» خوب است بنشینیم و فکر کنیم. دادن زمان به دانش آموزان برای فکر کردن قبل از صحبت کردن، مهارت فوق‌العاده‌ای برای تمرین گفت‌وگو است. یک راه عالی برای شروع این است که با چند دقیقه تنفس، به فکر کردن به متون در دست شروع کنیم. در همه یادداشت‌ها

یا نقاشی‌ها ایده‌هایی وجود دارد که هنگام خواندن یا گوش دادن به متن به ذهن می‌رسند. دانش آموزان می‌توانند این تفکر دور اول را برای عمیق‌تر شدن در تحلیل یا تحقیق قبل از بحث کل گروه به اشتراک بگذارند.

در مورد بچه‌های کوچک، می‌توان از هر دو دانش آموزان خواست دور هم بنشینند و افکارشان را با هدف ارائه یک ایده یا سؤال برای به اشتراک گذاشتن با گروه بزرگ‌تر به اشتراک بگذارند. برخی اوقات خوب است دانش آموزان بزرگ‌تر را به گروه‌های سه یا چهار نفری تقسیم کنیم و از آن‌ها بخواهیم که ایده‌های اولیه خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند و یک یا دو نقل قول مهم از یک متن و یک یا دو سؤال بحث را مشخص کنند. دانش آموزان باید سعی کنند سؤالاتی نپرسند که فقط یک پاسخ درست دارند. باید همیشه به «سؤال بعدی» فکر کنند که سؤال اصلی را عمیق‌تر می‌کند. در حین گفت‌وگو، خوب است به هر گروه یادآوری کنیم که هدف اصلی ما تقویت احترام متقابل و رفتار عادلانه با همه افراد حاضر در گفت‌وگو است. هدف ما همیشه باید مشارکت کامل و برابر باشد، از جمله تمرین گوش دادن فعال و صحبت کردن با یکدیگر. تجربه همه افراد به یک اندازه معتبر است، لذا ما باید با دقت به حرف‌های یکدیگر گوش کنیم. ما هرگز وقتی کسی صحبت می‌کند صحبت نمی‌کنیم و حرف‌های کسی را مسخره نمی‌کنیم.

کودکان همچنین شرکت کنندگانی ایده آل در بحث و گفت‌وگو به شمار می‌روند زیرا در زمان حال زندگی می‌کنند. «بودن در لحظه»

* منابع

۱. صفای مقدم، مسعود (۱۳۷۷). برنامه آموزش فلسفه به کودکان. فصلنامه علمی - سال هشتم، شماره ۲۶ و ۲۷.
۲. فیشر، رابرت (۱۳۸۵). آموزش تفکر به کودکان، ترجمه مسعود صفای مقدم و افسانه نجاریان، اهواز. انتشارات ریش.

سازنده‌اند. برای استفاده از قیاس سقراطی، از آنجایی که این قیاس مرکز گفت‌وگو و بحث در مورد سؤالات است، کودکان به طور منحصر به فردی برای گفت‌وگو و بحث مناسب هستند. مانند سقراط، بیشتر بچه‌ها تحقیق خود را با این فرض شروع می‌کنند که چیز زیادی نمی‌دانند؛ و چون غالباً پرسشگران قهراری هستند، چنین گفت‌وگو‌هایی ممکن است فکر آنان را تحریک کند و آنان را به توجیه، استدلال، جست‌وجوی علت‌ها، توضیح حوادث، سازمان دادن و مفهوم بخشیدن به تجربه‌های خویش وا دارد.

کودکان همچنین شرکت کنندگانی ایده آل در بحث و گفت‌وگو به شمار می‌روند زیرا در زمان حال زندگی می‌کنند. «بودن در لحظه» راه واکنش افراد به چیزها را باز می‌کند. در حالی که ذهن بزرگسالان درگیر چالش‌ها و روایت‌های خوداست. اما کودکان، معمولاً تازه شروع به شناختن خود در دنیا کرده‌اند، و اغلب به فهرست کارهایی که باید انجام دهند فکر نمی‌کنند. ما باید از بچه‌ها

بشنویم، به آن‌ها گوش دهیم و به آن‌ها اجازه دهیم ما را به چالش بکشند. علاوه بر این، پرسیدن سؤال و همکاری در گفت‌وگو باعث افزایش موفقیت تحصیلی بچه‌ها می‌شود. از نظر لیمن، اگر بخواهیم کودکانمان در آینده به بزرگسالانی اندیشمند تبدیل شوند، باید آنان را تشویق کنیم تا کودکان اندیشه‌ورز باشند و از طریق ترغیب کودکان به اندیشیدن و تشویق به بحث کردن، یعنی با واداشتن آنان به گفت‌وگو درباره جوانب مختلف امور، می‌توان به این هدف دست یافت.

از چه چیزی گفت‌وگو کنیم؟

گفت‌وگو در هر زمینه و تقریباً در هر متنی، مثلاً یک کتاب تصویری کودکان، یک داستان یا تکه فیلم (کلیپ) ویدیویی، می‌تواند کارساز باشد. خوب است موضوعاتی را انتخاب کنیم که کودکان دوست داشته باشند و بتوانند در آن شرکت کنند. کودکان به عنوان یک انسان، تجربه‌هایی حتی در مورد موضوعات فلسفی مانند شجاعت، تعصب، و دوستی دارند که می‌خواهند با دیگران به اشتراک بگذارند. کودکان خردسال می‌توانند در دفترچه خود نقاشی‌هایی از آنچه فکر می‌کنند بکشند و جملاتی درباره آن بنویسند.

هدف اصلی یک بحث یا گفت‌وگو، جست‌وجوی بینش و معنا با هم، از طریق تفکر انتقادی و پرسش و تأمل در مورد متن مشترک است. خوب است دانش آموزان در یک گفت‌وگو آزادانه و بدون بالا بردن دست با یکدیگر صحبت کنند و به جای نگاه به معلم به یکدیگر نگاه کنند. همچنین به صورت دایره‌ای بنشینند تا همه یکدیگر را ببینند و تماس چشمی باهم برقرار کنند. در حالی که سؤالات از طرف هر یک از اعضای گروه مطرح می‌شود، وظیفه معلم این است که این تعاملات گروه را عمیق‌تر کند بدون اینکه اشتیاق و میل به فعالیت آزاد دانش آموز را از بین ببرد. این یک هنر ظریف است که با پرسیدن سؤالات بعدی، پیوند دادن ایده‌ها